

Гордійчук А.С., к.с.-г.н., с.н.с., Кондрашина Г.П., магістр (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ГЕНЕЗИС ТА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ОБІГУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті наведено результати дослідження генезису та формування витрат обігу торговельного підприємства залежно від обсягу його товарообігу. На основі генетичного підходу до формування витрат обігу встановлено їхню залежність від товарообігу.

В статье приведены результаты исследования генезиса и формирования издержек обращения торгового предприятия в зависимости от объема его товарооборота. На основе генетического подхода к формированию издержек обращения установлена их зависимость от товарооборота.

The results of the research of the genesis and formation of selling expenses of the trading company depending on its volume of goods turnover are given. On the basis of structural and genetic approach to the formation of the selling expenses their dependence on goods turnover is established.

Складовою національної економіки України є торгівля, яка впливає на виробництво і споживання товарів через систему замовлень та договорів, розвиває зв'язки між виробниками і споживачами та регіонами держави. Таким чином, здійснюється її активний вплив як на виробництво, так і на споживання. Основною функцією торгівлі є реалізація (продаж) товарів, що є продовженням процесу виробництва в сфері товарного обміну, який включає транспортування товарів, їх зберігання, передпродажну підготовку та продаж.

В ринкову економіку торгівлі ввійшли застарілі методи оцінки та аналізу результатів торговельної діяльності, неефективність моделей управління і як наслідок – недосконала конкуренція, що гальмує процес трансформації методів управління найважливішим ціноутворюючим фактором – витратами.

Виходячи з технологічних функцій, торговельне підприємство формує витрати обігу. Витрати обігу в складі витрат торговельного підприємства посідають переважне місце. Вони становлять сукупність витрат живої та уречевленої праці для здійснення процесу реалізації (продажу) товарів, що виражається у грошовій формі, тобто за своєю суттю ці витрати є собівартістю послуг торговельного підприємства щодо доведення товарів від виробника до споживача та зміною форм вартості (переведення товарів на гроші).

Обсяг витрат обігу, а відповідно і ціна товарів значною мірою впливає на

кон'юнктуру ринку товарів та визначає результати торговельної діяльності. У зв'язку з цим для торговельного підприємства визначальним є обґрунтування оптимального обсягу витрат обігу. Цього можна досягти лише за умови знання генезису формування витрат обігу та їх поведінки залежно від обсягу товарообігу. Таким чином, обсяг витрат обігу торговельного підприємства повинен забезпечити відшкодування витрат торговельної діяльності та забезпечити її рентабельність стосовно стратегії підприємства.

Дослідження останніх років [1-4] не приділяють належної уваги механізму формування витрат обігу торговельного підприємства в умовах ринку і їх впливу на торговельну діяльність. Тому актуальним питанням для оцінки торговельної діяльності є визначення механізму формування витрат обігу на основі їхнього генезису.

Метою роботи є дослідження генезису формування витрат обігу торговельного підприємства залежно від обсягу товарообігу, величина яких повинна враховувати кон'юнктуру ринку та забезпечувати умови рентабельності торговельної діяльності.

Дослідження механізму формування витрат обігу торговельного підприємства проводили на прикладі ТОВ «Трипілля» (м. Рівне), основним видом діяльності якого є гуртова торгівля, використовуючи оперативну, бухгалтерську та статистичну звітність цього підприємства за 2006 – 2010 роки. Дослідження здійснено на основі генетичного підходу [5], сутність якого полягає у розкритті умов зародження, розвитку і перетворення економічних явищ і процесів з поглибленим вивченням причинно-наслідкових зв'язків їх виникнення та розвитку.

Витрати обігу торговельного підприємства за своїм складом відрізняються від витрат на виробництво продукції. Це зумовлено тим, що до собівартості продукції включається вартість сировини і матеріалів, витрачених на її виготовлення. В торгівлі об'єктом прикладання праці є товар, який у процесі обміну змінює форму вартості. При цьому вартість товару не входить до собівартості торговельної послуги.

Витрати обігу торговельного підприємства формуються залежно від виду ресурсів, споживання яких призводить до витрат. У торгівлі використовується лише два первинні ресурси виробництва: праця та капітал, які в процесі торговельної діяльності використовуються, відповідно споживаються, і перетворюються у витрати обігу.

Дослідженнями встановлено, що, споживаючи наявні ресурси, торговельне підприємство формує такі витрати обігу:

- витрати, пов'язані з використанням капіталу підприємства:
  - витрати, пов'язані з використанням основних виробничих фондів;
  - витрати, пов'язані з використанням оборотних фондів;
- витрати, пов'язані з використанням персоналу підприємства;
- інші операційні витрати, пов'язані із торговельною діяльністю.

Генезис формування витрат обігу наводиться на рисунку.

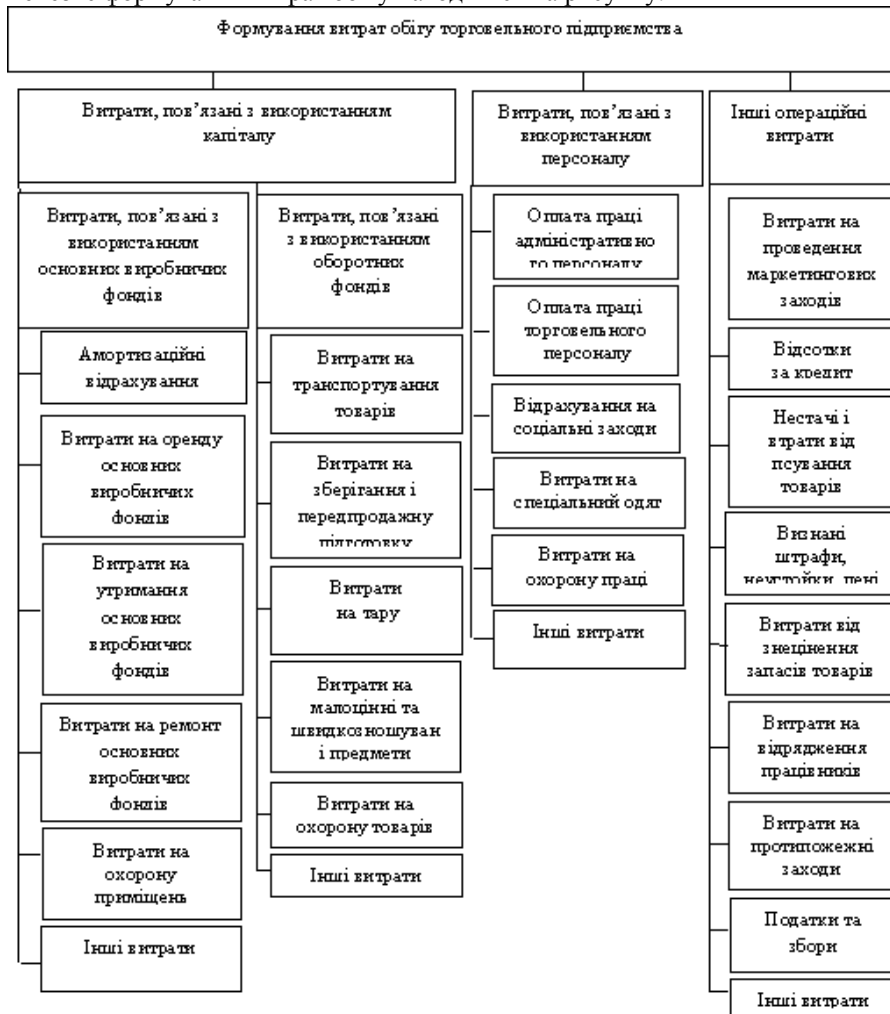

Рисунок. Генезис формування витрат обігу торговельного підприємства

Наведені дані (рисунок) представляють собою генезис витрат обігу торговельного підприємства та їх формування в процесі торговельної діяльності. Наведений механізм формування витрат обігу торговельного підприємства показує, що для здійснення торговельної діяльності, крім використаних власних ресурсів, необхідні й інші операційні витрати, які безпосередньо приймають участь в торговельній діяльності. До них належать: витрати на маркетингові заходи, плата за кредит, тобто такі, які можна вважати продуктивними

ми витратами торговельного підприємства.

Обсяг витрат обігу торговельного підприємства, пов'язаних з використанням його основних виробничих фондів, залежно від обсягу товарообігу наводиться в таблиці 1.

Наведені дані (табл. 1) показують, що спостерігається тенденція до збільшення обсягу витрат обігу, пов'язаних з використанням основних виробничих фондів торговельного підприємства, з 21,2 тис. грн при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 56,9 тис. грн при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн, або ці витрати збільшилися в 2,7 рази при зростанні товарообігу в 3,2 рази.

У складі цих витрат високими темпами зростають амортизаційні відрахування, оскільки збільшення обсягу товарообігу потребує розширення торговельних площ, які торговельне підприємство часто орендує. Їхня величина на одиницю товарообігу зросла з 3,46 грн при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 38,8 грн при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн. Інші складові цих витрат на одиницю товарообігу зменшуються залежно від його збільшення, темп росту яких складав 45,4-48,0 відсотків.

Така тенденція збільшення обсягу витрат обігу, пов'язаних з використанням основних виробничих фондів, є позитивною, оскільки обсяг товарообігу зростає більшими темпами, ніж витрати обігу, пов'язані з використанням основних виробничих фондів. На одиницю товарообігу спостерігається тенденція до їх зменшення відповідно з 61,1 грн до 50,7 грн на одну тисячу гривень товарообігу, темп росту яких склав 79,7 відсотки.

Обсяг витрат обігу, пов'язаних з використанням оборотних фондів торговельного підприємства, наводиться в таблиці 2.

Наведені дані (табл. 2) показують, що спостерігається тенденція до збільшення обсягу витрат обігу, пов'язаних з використанням оборотних фондів торговельного підприємства, залежно від обсягів товарообігу: із 7,8 тис. грн при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 68,5 тис. грн при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн, або ці витрати збільшилися в 8,8 рази.

Це зумовлено тим, що відбулося зростання витрат на транспортування товарів відповідно з 4,4 тис. грн до 49 тис. грн, витрат на зберігання і передпродажну підготовку товарів – з 2,1 тис. грн до 10,9 тис. грн, витрат на малоцінні і швидкозношувані предмети з 0,8 до 8,1 тис. грн. Проте, на одиницю товарообігу також спостерігається зростання витрат, пов'язаних з використанням оборотних фондів, відповідно з 22,5 до 61,0 грн на тисячу гривень товарообігу, темп росту цих витрат становить 169,0 відсотків.

Таблиця 1

Витрати обігу торговельного підприємства, пов'язані з використанням основних виробничих фондів

Елементи витрат	Роки										Темп росту, відсотків
	2006		2007		2008		2009		2010		
	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	
Амортизаційні відраху- вання	1,2	<u>3,46</u> 100,0	8,0	<u>10,51</u> 303,8	14,6	<u>22,5</u> 650,3	33,6	<u>35,5</u> 1026,0	43,6	<u>38,8</u> 1121,4	468,8
Витрати на оренду осно- вних фондів	13,5	<u>38,9</u> 100,0	19,2	<u>25,2</u> 64,8	9,1	<u>14,0</u> 65,6	8,2	<u>8,88</u> 22,7	9,2	<u>8,19</u> 21,1	45,4
Витрати на утримання основних фондів	6,5	<u>18,7</u> 100,0	7,6	<u>9,99</u> 187,2	5,1	<u>7,9</u> 42,2	3,0	<u>3,23</u> 17,3	4,1	<u>3,65</u> 19,5	48,0
Витрати на ремонт осно- вних фондів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього витрат:	21,2	<u>61,1</u> 100,0	34,8	<u>46,7</u> 74,8	28,8	<u>41,1</u> 67,3	44,8	<u>49,2</u> 78,9	56,9	<u>60,7</u> 83,0	79,7

Примітка: у чисельнику – гривень на тисячу гривень товарообігу;
у знаменнику – відсотків.

Таблиця 2

Витрати обігу торговельного підприємства, пов'язані з використанням оборотних фондів

Елементи витрат	Роки										Темп росту, відсотків
	2006		2007		2008		2009		2010		
	тис. грн	на тисячу гривень товарообігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товарообігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товарообігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товарообігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товарообігу, грн	
Витрати на тару	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Витрати на транспортування товарів	4,4	$\frac{12,7}{100,0}$	21,2	$\frac{27,9}{219,7}$	5,7	$\frac{8,8}{69,3}$	18,5	$\frac{19,9}{156,7}$	49,0	$\frac{49,6}{343,3}$	151,9
Витрати на зберігання і передпродажну підготовку товарів	2,1	$\frac{6,06}{100,0}$	10,0	$\frac{13,14}{216,8}$	4,0	$\frac{6,2}{102,3}$	7,3	$\frac{7,9}{130,4}$	10,9	$\frac{9,7}{160,0}$	135,6
Витрати на малювальні та швидкозношувані предмети	0,8	$\frac{2,31}{100,0}$	3,5	$\frac{4,6}{199,1}$	5,4	$\frac{3,32}{360,2}$	1,4	$\frac{1,51}{65,4}$	8,1	$\frac{7,2}{311,7}$	170,7
Витрати на охорону приміщень	0,3	$\frac{1,44}{100,0}$	0,5	$\frac{0,66}{45,8}$	0,5	$\frac{0,77}{53,5}$	0,5	$\frac{0,54}{37,5}$	0,5	$\frac{0,45}{51,3}$	48,7
Всього витрат:	7,3	$\frac{22,5}{100,0}$	34,7	$\frac{46,2}{205,3}$	15,6	$\frac{42,5}{188,9}$	27,2	$\frac{29,8}{131,0}$	63,5	$\frac{61,0}{271,1}$	169,0

Примітка: у чисельнику – гривень на тисячу гривень товарообігу;
у знаменнику – відсотків.

Обсяг витрат обігу, пов'язаних з використанням персоналу торговельного підприємства, наводиться в таблиці 3.

Наведені дані (табл. 3) показують, що спостерігається тенденція до збільшення витрат обігу, пов'язаних з використанням персоналу торговельного підприємства, залежно від обсягу товарообігу: від 52,0 тис. грн при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 143,8 тис. грн при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн., або це збільшення становить 276,5 відсотків при зростанні обсягу товарообігу у 3,2 рази.

У структурі витрат, пов'язаних з використанням персоналу торговельного підприємства, найбільшу питому вагу (40,7 відсотків) становлять витрати на оплату праці адміністративного персоналу та оплату праці торговельного персоналу. У розрахунку на одиницю товарообігу витрати, пов'язані з використанням персоналу, відповідно зменшуються з 149,9 до 121,0 грн, темп росту яких становить 76,3 відсотки. Така тенденція зміни цих витрат є позитивною і спрямована на підвищення прибутковості торговельного підприємства. У складі витрат, пов'язаних із використанням персоналу підприємства, незначну частку (1,04 відсотки), а відносно загальних витрат обігу (0,5 відсотки) становлять витрати на охорону праці.

Крім витрат, пов'язаних з використанням ресурсів, торговельного підприємства, для здійснення торговельної діяльності необхідні інші операційні витрати, обсяг яких наводиться в таблиці 4.

Наведені дані (табл. 4) показують, що в складі інших операційних витрат переважає (96 відсотків) плата за кредит, величина якої зростає з 6,8 тис. грн при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 22,1 тис. грн при обсязі 1123,0 тис. грн, або ці витрати збільшилися у 3,25 рази, тобто зростали такими ж темпами, як і товарообіг, темп росту становив 82,1 відсотки.

На одиницю товарообігу відсотки за кредит коливалися в межах 15,8-19,6 грн на тисячу гривень товарообігу. Слід зазначити, що торговельне підприємство не здійснювало маркетингових заходів, які позитивно впливають на обсяг товарообігу і ефективність торговельної діяльності в цілому.

Загальна величина витрат обігу торговельного підприємства, залежно від обсягів товарообігу наводиться в табл. 5.

Наведені дані (табл. 5) свідчать, що загальна величина витрат обігу торговельного підприємства залежить від обсягу товарообігу. Відповідно до зростання обсягу товарообігу ці витрати збільшилися від 88,8 тис. грн при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 294,8 тис. грн при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн, або ці витрати зросли в 3,3 рази при збільшенні товарообігу в 3,2 рази, тобто вони збільшувалися майже такими ж темпами, як і зростав товарообіг, що забезпечує передумови для рентабельності торговельної діяльності.

Проте, на одиницю товарообігу спостерігається тенденція до їх зменшення

Таблиця 3

Витрати обігу торговельного підприємства, пов'язані з використанням персоналу

Елементи витрат	Роки										Темп росту, відсотків
	2006		2007		2008		2009		2010		
	тис. грн	на тисячу гривень товаро-обігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товаро-обігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товаро-обігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товаро-обігу, грн	тис. грн	на тисячу гривень товаро-обігу, грн	
Оплата праці адміністративного персоналу	20,2	~~59,49~~ 100,0	21,0	~~47,9~~ 79,4	28,9	~~47,93~~ 76,4	28,3	~~40,79~~ 52,3	32,6	~~47,09~~ 49,8	61,9
Відрахування на соціальні заходи	7,5	~~21,62~~ 100,0	7,8	~~10,3~~ 47,6	13,1	~~20,19~~ 33,9	10,6	~~11,42~~ 52,8	12,0	~~10,69~~ 49,4	64,5
Оплата праці торговельного персоналу	8,8	~~25,87~~ 100,0	12,3	~~16,2~~ 63,9	16,9	~~26,04~~ 97,4	25,5	~~24,48~~ 96,4	36,0	~~32,1~~ 126,5	94,1
Відрахування на соціальні заходи	3,5	~~10,09~~ 100,0	4,9	~~6,44~~ 63,8	6,9	~~10,63~~ 105,4	10,2	~~10,93~~ 108,9	14,0	~~12,9~~ 123,9	244,8
Витрати на спеціальний одяг	3,2	~~7,22~~ 100,0	4,5	~~5,9~~ 64,0	1,7	~~2,82~~ 38,9	1,2	~~1,3~~ 14,1	12,0	~~10,7~~ 116,0	291,0
Витрати на охорону праці	0,5	~~1,44~~ 100,0	0,5	~~0,55~~ 45,8	0,5	~~0,77~~ 53,5	0,5	~~0,54~~ 37,5	1,5	~~1,19~~ 92,4	60,5
Витрати на освітлення	0,8	~~2,31~~ 100,0	0,9	~~1,18~~ 51,1	0,8	~~1,29~~ 55,2	0,9	~~1,0~~ 43,3	4,1	~~3,7~~ 160,2	179,4
Витрати на опалення	6,2	~~17,9~~ 100,0	6,6	~~9,7~~ 54,6	7,4	~~11,4~~ 63,7	5,2	~~5,6~~ 31,3	18,3	~~16,3~~ 91,1	61,1
Витрати на водопостачання і водовідведення	0,4	~~1,2~~ 100,0	0,4	~~0,6~~ 41,7	0,5	~~0,8~~ 66,7	0,5	~~0,6~~ 41,7	10,6	~~4,4~~ 789,3	97,2
Витрати на протипожежні заходи	0,4	~~1,2~~ 100,0	0,5	~~0,7~~ 58,3	0,7	~~1,1~~ 91,7	1,0	~~1,1~~ 91,7	2,2	~~2,0~~ 166,7	95,6
Витрати на охорону приміщень	0,5	~~1,4~~ 100,0	0,5	~~0,7~~ 50,0	0,5	~~0,8~~ 57,1	0,5	~~0,5~~ 35,7	0,5	~~0,5~~ 35,7	51,1
Всього витрат:	52,0	~~149,9~~ 100,0	59,9	~~79,7~~ 52,5	77,9	~~120,0~~ 80,1	84,4	~~107,9~~ 61,0	143,8	~~179,0~~ 85,4	73,6

Примітка: у чисельнику – гривень на тисячу гривень товарообігу; у знаменнику – відсотків.

Таблиця 4

Інші операційні витрати торговельного підприємства, пов'язані з торговельною діяльністю

Елементи витрат	Роки										Темп росту, відсот- ків
	2006		2007		2008		2009		2010		
	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на ти- сячу гривень товаро- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	тис. грн	на тися- чу гри- вень то- варо- обігу, грн	
Витрати на про- ведення марке- тингових заходів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Відсотки за кре- дит	6,8	<u>19,6</u> <u>100,0</u>	5,5	<u>7,2</u> <u>36,7</u>	10,6	<u>16,3</u> <u>83,9</u>	14,7	<u>15,8</u> <u>80,6</u>	22,1	<u>19,6</u> <u>100,0</u>	82,1
Нестачі і втрати від псування то- варів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Визнані штрафи, неустойки, пені	-	-	-	-	0,6	0,92	0,4	0,43	-	-	83,0
Втрати від зне- цінення запасів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Витрати на від- рядження пра- цівників	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Податки та збори	0,1	<u>0,29</u> <u>100,0</u>	0,1	<u>0,18</u> <u>44,8</u>	1,2	<u>1,85</u> <u>637,9</u>	1,0	<u>1,08</u> <u>372,4</u>	0,9	<u>0,80</u> <u>275,9</u>	195,7
Всього витрат:	8,3	<u>19,9</u> <u>100,0</u>	5,6	<u>7,4</u> <u>37,0</u>	12,4	<u>19,1</u> <u>96,0</u>	16,1	<u>17,8</u> <u>86,9</u>	23,0	<u>20,4</u> <u>102,5</u>	79,2

Примітка: у чисельнику – гривень на тисячу гривень товарообігу; у знаменнику – відсотків.

Таблиця 5

Витрати обігу торговельного підприємства та їх структура залежно від обсягу товарообігу

Види витрат обігу	Витрати обігу торговельного підприємства залежно від обсягу товарообігу														Темп росту, відсотків	
	346,8 тис. грн			649,0 тис. грн			761,1 тис. грн			928,5 тис. грн			1123,0 тис. грн			
	Всього		на одну тис. грн товарообігу, грн	Всього		на одну тис. грн товарообігу, грн	Всього		на одну тис. грн товарообігу, грн	Всього		на одну тис. грн товарообігу, грн	Всього			на одну тис. грн товарообігу, грн
	тис. грн	відсотків		тис. грн	відсотків		тис. грн	відсотків		тис. грн	відсотків		тис. грн	відсотків		
Витрати, пов'язані з використанням основних виробничих фондів підприємства	<u>21,2</u> <u>100,0</u>	23,9	<u>61,1</u> <u>100,0</u>	<u>34,3</u> <u>18,1</u>	25,5	<u>43,2</u> <u>74,0</u>	<u>28,8</u> <u>18,8</u>	21,2	<u>41,1</u> <u>87,3</u>	<u>44,8</u> <u>211,3</u>	25,6	<u>48,2</u> <u>78,8</u>	<u>64,9</u> <u>111,3</u>	9,3	<u>30,7</u> <u>82,3</u>	79,3
Витрати, пов'язані з використанням оборотних фондів підприємства	<u>7,3</u> <u>100,0</u>	8,2	<u>22,8</u> <u>100,0</u>	<u>24,7</u> <u>473,3</u>	25,4	<u>46,2</u> <u>209,3</u>	<u>19,1</u> <u>206,6</u>	11,1	<u>42,3</u> <u>188,6</u>	<u>27,2</u> <u>372,4</u>	15,6	<u>19,8</u> <u>131,0</u>	<u>43,3</u> <u>369,3</u>	21,5	<u>61,0</u> <u>271,1</u>	169,0
Витрати, пов'язані з використанням персоналу підприємства	<u>32,0</u> <u>100,0</u>	58,6	<u>149,9</u> <u>100,0</u>	<u>99,9</u> <u>313,2</u>	43,8	<u>73,7</u> <u>52,3</u>	<u>77,9</u> <u>148,3</u>	57,3	<u>100,0</u> <u>80,0</u>	<u>34,4</u> <u>142,3</u>	48,4	<u>90,8</u> <u>84,3</u>	<u>148,3</u> <u>338,1</u>	50,5	<u>128,0</u> <u>89,3</u>	73,6
Інші операційні витрати торговельної діяльності	<u>8,3</u> <u>100,0</u>	9,3	<u>19,9</u> <u>100,0</u>	<u>7,1</u> <u>86,0</u>	5,3	<u>7,4</u> <u>57,2</u>	<u>14,1</u> <u>148,3</u>	10,4	<u>19,1</u> <u>82,0</u>	<u>18,1</u> <u>213,1</u>	10,4	<u>17,3</u> <u>86,3</u>	<u>24,6</u> <u>308,4</u>	8,7	<u>20,4</u> <u>102,3</u>	79,2
Всього витрат	88,8	100	<u>266,1</u> <u>100,0</u>	<u>126,3</u> <u>152,7</u>	100	<u>177,3</u> <u>70,0</u>	<u>126,6</u> <u>100,0</u>	100	<u>277,4</u> <u>81,3</u>	<u>174,3</u> <u>126,3</u>	100	<u>187,6</u> <u>73,4</u>	<u>274,3</u> <u>332,0</u>	100	<u>266,1</u> <u>100,0</u>	84,2

Примітка: у чисельнику – тис. грн і грн;

у знаменнику – відсотків.

від 256,1 грн на тисячу гривень товарообігу при обсязі товарообігу 346,8 тис. грн до 187,9 грн при обсязі товарообігу 928, тис. грн. Лише при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн відбулося незначне (на 2,5 відсотки) зростання витрат обігу на одиницю товарообігу. Це відбулося за рахунок збільшення витрат обігу, пов'язаних з використанням оборотних фондів, частка яких у структурі витрат обігу збільшилася з 8,2 відсотки при обсязі 346,8 тис. грн до 21,5 відсотків при обсязі 1123,0 тис. грн, або збільшився у 8,2 рази. За таких умов темп зростання витрат обігу становить 84,2 відсотки. Така закономірність формування витрат обігу торговельного підприємства гуртової торгівлі забезпечує умови для підвищення ефективності його торговельної діяльності.

Частка витрат, пов'язаних з використанням персоналу торговельного підприємства, коливається в межах 43,8-58,6 відсотки. На одиницю товарообігу вони зменшилися з 49,9 грн при обсязі 346,8 до 128,0 грн при обсязі товарообігу 1123,0 тис. грн, або це зменшення становить 14,6 відсотків. Відповідно темп зростання становить 73,6 відсотки.

Інші операційні витрати, пов'язані з торговельною діяльністю, відповідно збільшуються з 8,3 тис. грн при обсязі товарообігу 346,8 до 25,6 тис. грн при обсязі 1123,0 тис. грн, або вони збільшилися більше як у три рази. На одиницю товарообігу зростання їх було в межах 2,5 відсотки.

У структурі загальних витрат обігу підприємства переважають витрати, пов'язані з використанням капіталу підприємства (30,8-50,4 відсотки), і витрати, пов'язані з використанням персоналу підприємства (43,8-58,6 відсотки).

За результатами досліджень можна зробити такі висновки:

1. Здійснюючи торговельну діяльність, підприємство потребує певних витрат, які виступають як витрати обігу і призначені для відшкодування витрат торговельної діяльності щодо продажу товарів.

2. Витрати обігу торговельного підприємства представляють собою сукупність витрат живої та уречевленої праці на здійснення процесу продажу товару.

3. Витрати обігу торговельного підприємства виникають у результаті споживання (використання) відповідних ресурсів. Споживаючи ці ресурси (капітал та працю), торговельне підприємство формує витрати обігу, пов'язані з:

- використанням основних виробничих фондів;
- використанням оборотних виробничих фондів;
- використанням персоналу;
- іншими операційним витратами.

4. Витрати обігу торговельного підприємства, пов'язані з використанням капіталу формуються за рахунок витрат, пов'язаних з використанням основних виробничих фондів та з використанням оборотних фондів підприємства. Загальна величина витрат обігу, пов'язаних з використанням основних виробничих фондів торговельного підприємства, залежить від обсягу його

товарообігу і збільшується залежно від зростання обсягу товарообігу, але це відбувається меншими темпами, ніж зростає обсяг товарообігу. На одиницю товарообігу спостерігається тенденція до зменшення цих витрат, відповідно темп росту становить 79,3 відсотки.

Загальна величина витрат обігу, пов'язаних з використанням оборотних фондів, значною мірою залежить від обсягу товарообігу, збільшення якого призводить відповідно до зростання обсягу витрат обігу, пов'язаних з використанням оборотних фондів. Темп їх росту на одиницю товарообігу становить 169,0 відсотків.

Загальна величина витрат обігу, пов'язаних з використанням персоналу торговельного підприємства збільшується залежно від зростання обсягів товарообігу, а на одиницю товарообігу спостерігається тенденція до їх зниження, середньорічний темп їх росту становить 73,6 відсотки.

Крім витрат обігу, пов'язаних з використанням відповідних ресурсів торговельного підприємства, для здійснення торговельної діяльності необхідні інші операційні витрати, зокрема: витрати на маркетингові дослідження, оплату кредиту тощо. Величина цих витрат залежить від обсягу товарообігу, а на одиницю товарообігу спостерігається їх зменшення, темп росту становить 79,2 відсотки.

5. Загальна величина витрат обігу торговельного підприємства залежить від обсягу його товарообігу, тобто їх величина збільшується залежно від зростання товарообігу, проте на одиницю товарообігу спостерігається тенденція до їхнього зменшення, темп їхнього росту становить 84,2 відсотки.

6. Для поглибленого вивчення і обґрунтування витрат обігу торговельного підприємства необхідні подальші дослідження генезису формування витрат на транспортування товарів, витрат на їхнє зберігання і передпродажну підготовку тощо.

1. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності. Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України від 22 травня 2002р. № 145. 2. Марцин А. С. Економіка торгівлі. – Львів: Новий Світ, 2009. 3. Савицкая Н. А. О структуре издержек предприятий розничной торговли // Вісник Харківського Державного політехнічного університету. Збірник наукових праць. – Випуск 34. – Харків: ХДПУ, 1999. 4. Гордійчук А. С., Стахів О. А. Економіка підприємства. Навчальний посібник – Рівне, 2000. 5. Гордійчук А. С., Стахів О. А. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – Рівне, 2008. – 330 с.

Рецензент: д.е.н., професор Лазаришина І.Д. (НУБГП)